

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 339.9:339.137.2(4-11+4-191.2)(043)

DODU-GUGEA Larisa

**IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA
CREȘTERII COMPETITIVITĂȚII ȚĂRILOR
EUROPEI CENTRALE ȘI DE EST**

Specialitatea 08.00.14 - Economie mondială;
relații economice internaționale

AUTOREFERAT
al tezei de doctor în economie

Chișinău, 2009

Teza a fost elaborată la catedra „Relații Economice Internaționale”
a Academiei de Studii Economice din Moldova

- Conducător științific:** **Viorica Cărare**, prof. univ., dr. hab. în economie
- Referenți oficiali:** **Alexandru Gribincea**, prof. univ. dr. hab. în economie, ULIM
Ion Ignat, prof.univ. dr. în economie, Univ. „Al.Ioan Cuza” Iași
- Consiliul Științific Specializat:** **Sergiu Chircă**, prof.univ. dr.hab. în economie, ASEM, *președinte*
Boris Chistruga, conf.univ., dr.hab. în economie, ASEM, *secretar științific*
Viorelia Moldovanu-Bătrânac, dr. în economie, conf. univ. ASEM
Veaceslav Codreanu, dr.în economie, lect.sup., ASEM
Dorina Clichici, dr.în economie, lect. sup., ASEM

Sușinerea va avea loc la 26 iunie 2009, ora 15.00 în ședința Consiliului Științific Specializat D 32-08.00.14-07 din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, pe adresa: str. B. Bodonî nr. 61, bl. B, aud. 701

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la biblioteca ASEM și pe pagina web a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare al Republicii Moldova (www.cnaa.md)

Autoreferatul a fost expediat la 26 mai 2009

**Secretar științific
al Consiliului Științific Specializat:**
dr. hab. în economie, conf. univ.

CHISTRUGA Boris

Conducător științific:
dr. hab. în economie, prof. univ.

CĂRARE Viorica

Autor:

DODU-GUGEA Larisa

I. CARACTERIZAREA GENERALĂ A TEZEI

Actualitatea temei de cercetare. În prezent, problemele legate de globalizare, integrare și regionalizare se află în centrul atenției specialiștilor din mai multe domenii de activitate. În special prezintă interes influența lor asupra economiilor naționale.

Grație globalizării, țările Europei Centrale și de Est au demarat reformele mai înainte decât toate celelalte țări din această zonă. Polonia, Slovenia, Ungaria, Cehia, Slovacia au fost primele care au liberalizat prețurile și piețele, au redus controlul asupra comerțului exterior, au introdus convertibilitatea monedei și au inițiat schimbări în structura proprietății, ceea ce a contribuit la creșterea competitivității. Asigurarea unei competitivități majore constituie o prioritate atât a indivizilor, întreprinderilor, cât și a țărilor. Aceasta este reflectat prin ratingul Forumului Economic Mondial și al Institutului de Management de la Laussane. Pe parcursul ultimilor ani, printre pozițiile de vârf se plasează, alături de SUA, Elveția, Finlanda, Danemarca, Norvegia, și unele țări ex-socialiste ca Ungaria, Polonia, România, Bulgaria, Estonia, Letonia, Slovenia etc. Investițiile străine directe sunt percepute ca un element important și esențial pentru procesul de transformare și relansare economică. Acestea reprezintă catalizatorul principal necesar tranziției la economia de piață și creșterii competitivității țărilor lumii. În secolul XX, fluxul de investiții străine directe a cunoscut o puternică dezvoltare datorită extinderii masive a corporațiilor transnaționale – principalii vectori ai procesului de globalizare. În condițiile de globalizare, datorită accelerării ritmurilor de dezvoltare a schimburilor comerciale dintre țări, comerțul exterior a devenit unul din factorii de bază ai creșterii economice. Pentru Republica Moldova, datorită faptului că este o țară mică, cu o piață internă redusă și care depinde, în mod esențial, în activitatea sa economică de importuri, comerțul exterior devine un prim factor de creștere economică și de competitivitate. Pe lângă factorii enumerați, clusterelor contribuie la concentrarea geografică de companii interconectate, care activează în domenii industriale similare, și instituții specializate, implicate în activitatea acestora într-un domeniu determinat, generând o concurență mai eficientă dintre întreprinderi, stat și mediul de cercetare-dezvoltare.

Scopul și obiectivele principale ale lucrării: Scopul lucrării constă în determinarea impactului globalizării asupra creșterii competitivității țărilor Europei Centrale și de Est prin intermediul investițiilor străine directe și liberalizării comerțului.

Scopul cercetării este concretizat în următoarele sarcini:

- Estimarea câmpului conceptual privind noțiunea de „competitivitate” prin efectuarea unui studiu al definițiilor profesioniste ce au studiat acest concept și elaborarea unei variante actualizate de definire a noțiunii de „*competitivitate*”;
- Elaborarea măsurilor pentru implementarea clusterelor în Moldova;
- Identificarea factorilor ce au contribuit la creșterea competitivității țărilor Europei Centrale și de Est în procesul de globalizare;
- Aprecierea gradului de internaționalizare a economiei Republicii Moldova;
- Determinarea dependenței dintre dezvoltarea umană și competitivitate;
- Identificarea corelației dintre comerț și competitivitate în R.Moldova.

La baza informațională au stat materialele, rapoartele Forumului Economic Mondial, ale Institutului de Management de la Lausanne, Organizației de Cooperare și de Dezvoltare Economică, Băncii Mondiale, Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, Agenției pentru Protecția Concurenței, Băncii Naționale a Moldovei etc.

Sprijinul metodologic și teoretico-științific îl constituie lucrările și operele unor savanți notorii. S-au examinat viziunile următorilor savanți referitoare la problematica studiată: M.Porter, R.Vernon, M.Posner, R.Carbaugh, M.Debonneeuil, L.Fontagne, K.Hugues, P.Krugman, D.Marin, D.Voiculescu, S.Chircă, V.Cărare, G.Belostecinic, B.Chistruga, V.Moldovan, Al.Gribincea, D.Moldovan și alții.

În procesul cercetării au fost utilizate următoarele metode științifice: abstracția științifică, sinteza științifică, analiza factologică, analiza comparativă, metoda studiului de caz, evaluarea experților, modelarea matematică etc.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în elaborarea unor recomandări concrete privind dezvoltarea economică a Republicii Moldova, ca urmare a sporirii competitivității și vizează următoarele *elemente inovatoare*:

- Elaborarea unei variante actualizate de definire a noțiunii de „competitivitate”;
- Stabilirea etapelor politicii de cluster pentru implementarea lor în R. Moldova;
- Identificarea modificărilor în sporirea competitivității prin intermediul ISD;
- Determinarea relației dintre comerțul internațional și competitivitate;
- Estimarea impactului globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric bazat pe metoda regresiei în R.Moldova.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a cercetării. Argumentele științifice, elaborările metodologice și instrumentele lor de implementare, descrise în lucrare, au importanță teoretică, dar și caracter aplicativ. Acestea pot fi utilizate: a) în procesul didactic în cadrul instruirii studenților și masteranzilor în domeniul unor astfel de cursuri noi, elaborate și predate de autor la Facultatea de Relații Economice Internaționale, ASEM, cum sunt: „Competitivitatea întreprinderilor europene”, „Politici de concurență ale UE”, „Strategia și politica firmei în context european”; b) în cadrul proiectului de cercetare fundamentală a (Institutului de Economie, Statistică și Finanțe) „Armonizarea mecanismelor economice, financiare și sociale în procesul integrării europene”; c) în cadrul proiectului de stat „Probleme ale cooperării economice internaționale și regionale în contextul integrării europene și asigurării avantajului competitiv” pentru anul 2009; d) în cadrul efectuării analizelor și planurilor de lucru ale ÎM „Steaua Grup” SRL, Agenției Naționale de Protecție a Concurenților și la elaborarea Planului Național de Dezvoltare 2008-2011.

Aprobarea rezultatelor obținute. Rezultatele cercetării au fost prezentate și discutate la 20 de simpozioane științifice internaționale și naționale, pe parcursul predării unor cursuri în cadrul masterului „Comerț Internațional” la ASEM, în cadrul unor proiecte naționale și internaționale, de asemenea în cadrul activităților și realizării planurilor de lucru a ÎM „Steaua Grup”, a Agenției Naționale de Protecție a Concurenței și la elaborarea Planului Național de Dezvoltare 2008-2011. **Scopul și sarcinile investigației au determinat structura tezei.**

Structura tezei de doctorat. Teza constă din introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie. Lucrarea cuprinde, de asemenea, tabele, figuri, estimări și anexe.

În primul capitol „Globalizarea și incidențele ei asupra competitivității”: sunt prezentate particularitățile globalizării asupra competitivității, sunt analizate conceptele vis-à-vis de competitivitate, astfel conturându-se o definiție nouă, de către autor. De asemenea, sunt examinate teoriile competitivității, și anume se pune accent pe teoriile comerțului internațional. În acest capitol mai este analizat și rolul clusterului în sporirea competitivității.

În capitolul II „Analiza competitivității și a gradului de integrare a țărilor în economia mondială”: sunt analizate țările prin prisma criteriilor și indicatorilor

competitivității, elaborați de instituțiile specializate, precum și sunt relatate metodele de evaluare a gradului de internaționalizare. Se cercetează interdependența dintre Dezvoltarea Umană și competitivitate în contextul globalizării (studiu de caz - România). De asemenea se examinează aportul investițiilor străine directe și al liberalizării comerțului asupra competitivității țărilor Europei Centrale și de Est în contextul politicii concurențiale europene.

Capitolul III „**Competitivitatea R. Moldova și gradul ei de integrare în economia mondială prin prisma investițiilor și a comerțului**”: examinează competitivitatea Republicii Moldova, făcându-se o analiză evolutivă de la începutul anilor '90 până în prezent, determinându-se rolul investițiilor străine directe asupra competitivității R. Moldova, ca factor esențial al expansiunii economice și amplificării competitivității și a comerțului exterior. De asemenea, în acest capitol se estimează impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric, bazat pe metoda regresiei, precum și prin identificarea relațiilor funcționale între anumiți indicatori macroeconomici.

Cuvinte-cheie: globalizare, Europa Centrală și de Est, competitivitate, comerț exterior, investiții străine directe, PIB, concurență, politică concurențială, extindere, indicatori ai competitivității, cluster etc.

Publicații: Conținutul de bază al acestei lucrări este expus în 9 lucrări științifice, 4,0 c.a.

II. TEZELE FUNDAMENTALE ALE LUCRĂRII

Capitolul I „Globalizarea și incidențele ei asupra competitivității”: La începutul sec. XXI, economia mondială este influențată de globalizare, care are un impact semnificativ asupra tuturor țărilor lumii economic, politic și cultural. În prezent, aproape că nu există lucrare economică de specialitate, dedicată problemelor economiei mondiale, care să nu pună în discuție, într-un fel sau altul, termenul de *globalizare*. Întâlnit în japoneză sub denumirea de „gurobaruka”, în franceză – „mondialization”, în engleză – „globalization”, în germană – „globalisierung” sau în spaniolă – „globalizacion”, acesta pune în evidență larga răspândire de care se bucură și interesul ce-i acordă atât lumea academică, cât și cea politică. Globalizarea reprezintă procesul prin care distanța geografică devine un factor tot mai puțin important în stabilirea și dezvoltarea relațiilor transfrontaliere de natură economică, politică și socio-culturală. Rețelele de relații și dependențe dobândesc un potențial tot mai mare de a deveni internaționale și mondiale. Cel mai des, globalizarea, sub aspectul liberalizării economice, se manifestă prin integrarea piețelor de bunuri, servicii și capitaluri, în consecință prin eliminarea obstacolelor în comerț și investiții.

Globalizarea și competitivitatea sunt complementare, aceasta se explică prin rapiditatea cu care se produc schimbările tehnologice, reducerea ciclului de viață al produselor, ceea ce impune o perfecționare continuă a gestiunii firmelor, de exemplu, față de activitatea de cercetare-dezvoltare, a cărei importanță devine din ce în ce mai mare. Dobândirea competitivității la scară globală și adaptarea la specificul piețelor locale nu este atât de automată pe cât se presupune uneori. Țările, prin intermediul întreprinderilor, încearcă să se globalizeze, stabilindu-și drept scop obținerea unor avantaje competitive.

Gradul de globalizare al unei țări se măsoară, în primul rând, prin nivelul de deschidere a economiei acesteia față de exterior și prin ponderea comerțului exterior în PIB și mediului

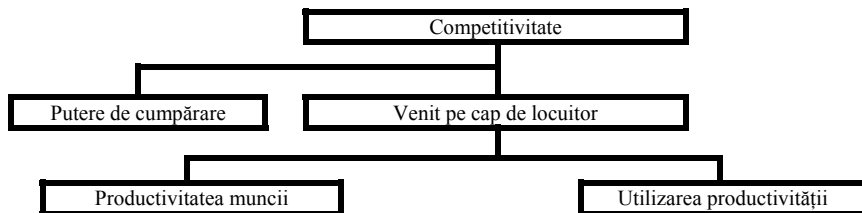
investițional. La baza evaluării nivelului de globalizare al economiei mondiale se află gradul de internaționalizare a acesteia. Teoretic, globalizarea permite oricărei țări să beneficieze de cele mai noi realizări ale genului uman. Unul din principalii factori competitivi ai țării noastre este capitalul uman al cărui nivel de instruire este destul de înalt.

Tabelul 1

Avantajele țărilor și companiilor	
Scopuri	
Țări	Companii
– Creșterea PIB-ului	– Profit
– Locuri de muncă sigure pentru populație	– Resurse: muncă calificată, capital, infrastructură etc.
– Dezvoltare economică și sectorială	– Stabilitate financiară
– Protecție a sănătății populației	– Flexibilitate
– Protecție a mediului	– Scutiri de impozite, stimulente și susținere din partea statului etc.
– Securitate națională	– Securitate economică informațională

Sursa: investigațiile autorului

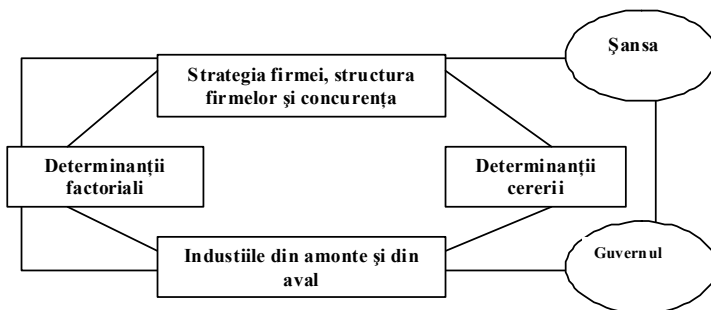
În lumina opiniilor expuse referitoare la definirea conceptului de competitivitate de către economiști cu renume și ținând cont de tendințele actuale, propunem o variantă actualizată a conceptului de competitivitate. În opinia noastră, *competitivitatea* este capacitatea unei țări de a crea un mediu favorabil pentru dezvoltarea întreprinderilor autohtone, utilizând strategiile de costuri reduse, de diferențiere, de substituire, ce duc la creșterea productivității muncii, creând posibilități de penetrare pe piețele externe și formând, prin intermediul lor, valoare adăugată; punând la dispoziția cetățenilor locuri de muncă cu remunerare înaltă, ceea ce sporește puterea de cumpărare; contribuind la creșterea economică și la stabilirea unui mediu social echilibrat. Această definiție, propusă de noi, este reflectată în figura 1.

Figura 1. Descompunerea competitivității

Sursa: Investigațiile și elaborările autorului

În lucrare sunt analizate teoriile comerțului internațional începând cu A. Smith, D. Ricardo și continuând cu cele moderne așa ca cele ale neotehnologiilor, ciclului de viață al produsului, ale decalajului tehnologic și disponibilităților de producție, însă ne-am axat mai mult pe teoria lui Michael Porter “Teoria determinantelor concurențiale”, ce este considerată puntea consolidării competitivității țării, deoarece combină teoriile tradiționale, bazate pe avantajul comparativ al națiunilor, cu teoriile moderne. Această teorie analizează factorii ce influențează mediul competitiv.

Figura 2. Avantajul concurențial al națiunilor

Sursa: Porter M. L'Avantage concurrentiel des nations. Paris: Inter Edition, 1993

După părerea lui M.Porter, țările ale căror elemente ale „diamantului” se interacționează reciproc (figura 2), posedă avantaje concurențiale de lungă durată și contribuie la obținerea competitivității la nivel internațional. El a diferențiat această teorie de teoriile comerțului tradițional, susținând faptul că prosperitatea națională nu este moștenită, ci creată la alegere. Cu alte cuvinte, bunăstarea națională nu este stabilită de factorul dotare, ci creată prin alegeri strategice. De asemenea, în acest capitol se analizează rolul clusterului în sporirea competitivității. Clusterul reprezintă o aglomerare teritorială de firme specializate și înalt competitive. Conform lui M. Porter, clusterul semnifică o concentrare, înmănunchere sau aglomerare spațială, teritorială de firme mici și mijlocii, specializate într-un domeniu sau domenii corelate, care pot domina atât piața națională, cât și cea mondială în acest sector de specializare. Unele clusteruri includ instituții guvernamentale și de alte tipuri, precum universități, agenții de standardizare, furnizori de instruire profesională și patronate, ce asigură instruire specializată, educație, informație, cercetare și suport tehnic. Clusterul, ca proces, permite rezolvarea problemelor economice stringente, inclusiv în domeniile în care statul încearcă să-și formeze stabilitatea, durabilitatea și direcția politicilor sale economice de dezvoltare. Deci, rezultă că există o relație directă dintre clusteruri și competitivitate. Figura 3 reflectă rezultatele clusterurilor sau mai bine zis contribuția lor la sporirea competitivității.

Astfel, acestea permit:

- analiza competitivității statului, regiunii, ramurii economice;
- crearea bazei politicii industriale a statului;
- elaborarea programelor de dezvoltare regională;
- crearea bazei activităților de stimulare a inovațiilor;
- formarea bazei reciprocității dintre businessul mic și mare.

Și anume, datorită promovării de către stat a clusterului, în unele țări se înregistrează rezultate semnificative:

1. Industria finlandeză și scandinavă este integral clusterizată;
2. În SUA, majoritatea întreprinderilor lucrează după acest model de producere. Întreprinderile clusterului se află într-o regiune și utilizează la maximum potențialul ei natural, de cadru și integraționist;
3. Clusterurile-cheie industriale din Germania (chimice și constructoare de mașini) și Franța (industriile alimentare și cosmetice) s-au creat încă în anii '50-60 ai secolului XX,

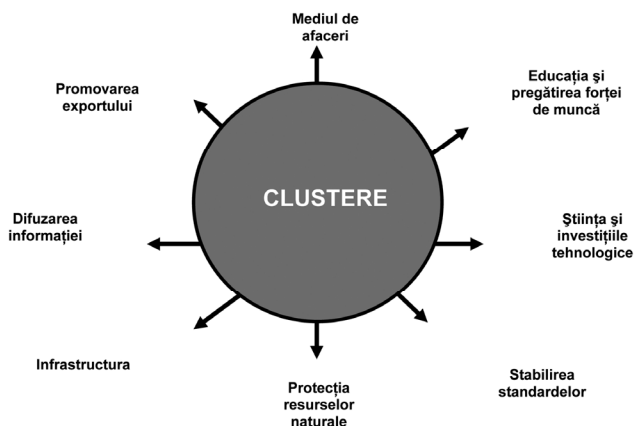
contribuind la crearea locurilor de muncă, a investițiilor și la răspândirea tehnologiilor avansate în economia națională;

4. Statele Uniunii Europene, în paralel cu Programul "Eurica", au introdus modelul scoțian al clusterului, în interiorul căruia nucleul producerii în comun îl constituie o întreprindere mare, care unește în jurul său mai multe firme mici și mijlocii;

5. Modelul italian de cluster, în cadrul căruia predomină principiile cooperării echitabile între întreprinderile businessului mic, mijlociu și mare;

6. În Rusia (programul comun finlandezo-rus "Strategia de Dezvoltare Economică Durabilă a Sankt-Petersburgului, "Clusterul alimentară Moscova"), deși nu sunt încă la nivele de înaltă performanță;

7. În Ucraina, începând cu anul 1998, a început realizarea programului "Podolie I", în cadrul căruia a fost creat clusterul regional din Regiunea Hmelnițk. Acest cluster include: subclusterul întreprinderilor de croitorie, subclusterul întreprinderilor de prelucrare agroindustrială, subclusterul companiilor de construcții și al producătorilor de materiale de construcție. Materia primă a fost și este în continuare achiziționată din Republica Moldova, ulterior, fiind prelucrată și vândută tot în R.Moldova. În ultimii ani volumul producției ucrainesti în Moldova, a crescut substanțial și a înlocuit cu peste 80% categoriile de produse de pe piața autohtonă.

Figura 3. Clusterelor și politica economică

Sursa: elaborată de autor

Bazându-se pe exemplele acestor țări, și anume a vecinilor, Republica Moldova a creat condiții pentru organizarea unui cluster la Otaci, fiind unica modalitate de protejare a pieței naționale prin forțe proprii, opunând produselor ucrainesti cele autohtone. În urma cercetărilor efectuate de către Centrul de Productivitate și Competitivitate și a unor specialiști americani în domeniu, în R. Moldova s-a identificat prezența clusterului industrial, și anume: în industria vinicolă, industria textilă, industria TIC. Clusterul (industrial din domeniul industriei), ușoare, actualmente este una din cele mai dezvoltate industrii, fiind reprezentată de trei genuri de activitate: fabricarea produselor textile (articole tricotate și covoare);

fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, producția de piei, articole din piele și fabricarea încălțăminte. Această ramură cuprinde peste 250 de întreprinderi, inclusiv societăți pe acțiuni, SRL-uri și întreprinderi mixte.

După cum cunoaștem, succesul țărilor dezvoltate se datorează cercetării–dezvoltării–inovației. Un astfel de obiectiv poate fi atins, după părerea savantei Dnei Maria Duca având aceeași opinie și autorul, prin înființarea clusterului educațional științific UniVER, în baza Universității Academiei de Științe a Moldovei (UAȘM), Liceului Academiei de Științe a Moldovei (LAȘM) și diferitelor organizații din sfera științei și inovării din cadrul AȘM, având drept scop concentrarea resurselor materiale și intelectuale disponibile pentru desfășurarea activității de pregătire și perfecționare a cadrelor științifice. Prin acest cluster se urmărește consolidarea unei legături între procesul de instruire, mediul academic și cel de afaceri cu scopul valorificării activităților de educație, cercetare, dezvoltare și inovare cu un impact de creștere a atractivității și competitivității. De asemenea, în calitate de cluster potențial în R. Moldova, ar servi domeniul construcțiilor, de exemplu, crearea clusterelor între companiile de construcție și cele producătoare a materialelor de construcție, crearea cărora, după părerea noastră, ar duce la schimbări pozitive, și anume la îmbunătățirea climatului investițional și la ridicarea competitivității produselor moldovenești, ce ar oferi posibilitatea deținerii unor proporții mari pe piețele externe. Deci, întreprinderile nu pot să fie competitive și să-și mențină competitivitatea pe piața locală și mondială, fiind necesară o inovație, și anume introducerea clusterului. În acest context, noi propunem unele inițiative referitoare la sporirea competitivității, ce ar include clusterul ca actor de bază.

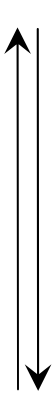
Componentele de bază ale Inițiativei de Competitivitate:

- Dezvoltarea clusterului și industriei de reparații;
- Politici de reformare strategică, legi și regulamente;
- Schimbarea, sub aspect pozitiv, a dialogului dintre întreprinderi și guvern;
- Parteneriat (parteneriatul dintre sectorul privat și cel public este cel mai eficient, incluzând în sine investiții, acorduri etc.)
- Îmbunătățirea suportului în competitivitate (se are în vedere informarea în domeniul competitivității prin prisma cercetărilor științifice, implicarea profesorilor și cercetătorilor.)

Un element-cheie în implementarea clusterelor în Republica Moldova îl posedă Centrul pentru Productivitate și Competitivitate din Moldova „ARIA”, care implementează proiectele, operând în calitate de instituție pentru colaborare ca actor formal ce întreprinde un întreg spectru de acțiuni conștientizate și direcționate de formare și dezvoltare a clusterului, mobilizând subiecții lui pentru dialog și conlucrare. De scopul clusterului depinde și reușita sa, precum rolul lui în economie. Scopurile inițiativelor de cluster sunt reflectate în tabelul 2.

Experiența statelor dezvoltate a demonstrat că procesele de clustering servesc drept fundament pentru dialogarea constructivă dintre reprezentanții sectorului antreprenorial și de stat, mediile educaționale, de informare, ONG-uri etc. Aceasta a permis să crească eficiența relațiilor reciproce din cadrul proceselor de inovație dintre sectorul privat, stat, asociații comerciale, instituții educaționale și de cercetare. Clusterelor sunt centre care aglomerează viziunile de dezvoltare inter-ramurale în scopuri comune și de valoare înaltă, sunt puternic competitive și reprezintă o unică șansă pentru dezvoltarea productivă și competitivă a ramurilor economiei Moldovei.

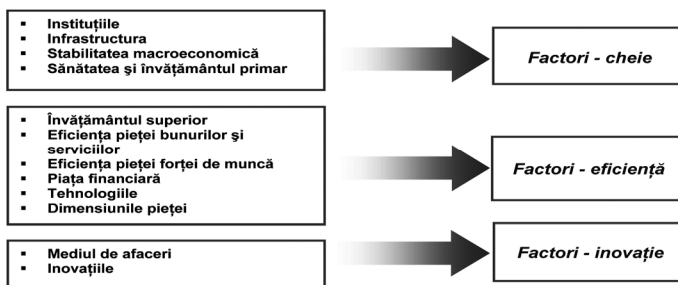
Inițiativele de cluster

Cele mai frecvente scopuri ale inițiativelor de cluster		
Dezvoltarea rețelelor de comunicare dintre oameni și cluster		Suținerea firmelor existente în dezvoltare
Cultivarea rețelelor de comunicare dintre companii		Asigurarea unui grad înalt de inovație
Dezvoltarea noilor inovații și tehnologii		Atragerea firmelor noi, precum și a oamenilor de știință în regiunea respectivă
Crearea unui brand pe regiuni		Dezvoltarea exportului din cluster
Asigurarea unui sprijin comunității de afaceri		Implicarea specialiștilor-marketologi
Analiza tendințelor tehnice în domeniu		Îmbunătățirea procesului de conștientizare a companiilor de tip cluster
Dezvoltarea firmelor prin intermediul procesului spin-off		Asigurarea cu training de tip tehnologic
Asigurarea companiilor cu traininguri în management		Promovarea noilor descoperiri în cluster
Îmbunătățirea procesului de producție		Lobby asupra infrastructurii din partea statului
Asigurarea incubatoarelor cu servicii		Perfecționarea politicii regulatorii
Studierea și analiza clusterelor		Lobby cu privire la majorarea subsidiilor în regiune
Organizarea proiectelor de infrastructură privată		Coordonarea achizițiilor de stat
Realizarea de rapoarte cu privire la activitatea de cluster		Stabilirea noilor standarde tehnice
		Diminuarea concurenței în cluster
Cele mai rar întâlnite scopuri în inițiativele de cluster		

Sursa: elaborat de autor în baza Solvell O. „The Cluster Initiative Greenbook. The Competitiveness Institute”. Gothenburg, 2003, p.11

Capitolul II „Analiza competitivității și a gradului de integrare a țărilor în economia mondială”: Investigațiile ne confirmă măsurarea competitivității economice a țărilor și ierarhizarea lor în funcție de nivelul și dinamica acesteia, devenind o preocupare primordială a unor institute, organizații internaționale, centre regionale pe probleme de competitivitate. Există metode multiple de evaluare a competitivității, care utilizează în acest scop un număr mare de indicatori, ce diferă de la o instituție la alta. Pentru clasarea țărilor în competitive sau mai puțin competitive ne servesc indicatorii Institutului de Management de la Laussane, ai Forumului Economic Mondial, Organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică etc. Institutul de Management și Dezvoltare de la Laussane (Elveția) publică anual, începând cu anul 1990, clasamentul mondial al competitivității, care analizează țările pe baza a 323 de criterii. În anul 2008, acest institut a analizat 55 de state. Clasamentul se întocmește conform patru criterii de bază: *Performanța economică; Eficiența guvernamentală; Eficiența mediului de afaceri; Infrastructura.*

Conform studiului efectuat de Institutul de Management și Dezvoltare de la Laussane, în anul 2008, pe baza indicatorilor analizați, observăm că SUA se plasează în fruntea clasamentului mondial al competitivității, fiind urmată de Singapore și Hong Kong, România fiind prezentă doar pe locul 45. Printre primele 20 din cele 55 de țări analizate, zece state europene occidentale se mențin în prima parte a clasamentului. Astfel, Elveția este pe locul al patrulea, urmată de Luxemburg, pe locul cinci. Suedia ocupă locul nouă în clasament, urmată de Olanda (10), Norvegia (11) și Irlanda (12). China este pe locul 17, pierzând două locuri față de anul trecut, la fel și India, ce ocupă locul 29 în clasamentul din 2008, comparativ cu locul 27 - în 2007. Conform Forumului Economic Mondial competitivitatea se axează pe următorii 12 piloni, care sunt grupați în felul următor (vezi figura 4):

Figura 4. Pilonii competitivității

Sursa: Raportul Competitivității Globale 2008-2009, Forum Economic Mondial

Indicatorul Competitivității Globale pe anii 2008-2009 reflectă următoarea informație: în topul primelor 10 state se plasează: (prima poziție) SUA, fiind urmată de Elveția, Danemarca, Suedia, Singapore, Finlanda, Germania, Norvegia, Japonia și pe a zecea poziție plasându-se Canada. Necătând la criza financiară din lume, SUA rămâne să fie cea mai competitivă țară de pe glob. Europa rămâne și ea una din cele mai competitive regiuni din lume. Printre cele 12 țări care au aderat la Uniunea Europeană, începând cu 2004 și îndeosebi, țările Europei Centrale, spre exemplu, Estonia, clasată pe poziția 32, continuă să aibă una din cele mai competitive economii, necătând la faptul că a scăzut cu cinci poziții comparativ cu anul trecut. Saltul Estoniei este uimitor: trecând de la o economie planificată și ineficientă la o economie de piață într-o perioadă relativ scurtă, ne vorbește despre o voință foarte puternică a poporului, despre o organizare foarte eficientă. Mediul instituțional este bine dezvoltat, de asemenea persistă o bună funcționare a piețelor; noile tehnologii sunt adoptate agresiv, ceea ce duce la sporirea productivității. Această țară este apoi urmată de Cehia, Slovenia, Polonia, Lituania, Republica Slovacă evidențindu-se prin competitivitate sporită anume în domeniul inovațional. (vezi tabelul 3).

Bulgaria, unul din cele mai noi state aderente la UE, este clasată pe poziția 76, competitivitatea ei micșorându-se din cauza dezvoltării slabe a infrastructurii și mediului instituțional. România se poziționează pe locul 68 fiind în creștere față de locul 74 ocupat cu un an în urmă. În analiza Raportului Rusia se plasează pe poziția 51, punctele forte ale ei fiind creșterea stabilității macroeconomice.

Tabelul 3

Competitivitatea țărilor Europei Centrale și de Est

Țara	Indicatori totali	Factori de bază	Factori de eficiență	Factori inovaționali
Cehia	33	45	28	25
Slovenia	42	38	37	33
Polonia	53	70	41	61
Letonia	54	55	47	84
România	68	87	54	75
Moldova	95	95	98	128
Estonia	32	30	26	40
Lituania	44	46	43	49
Rusia	51	56	50	73
Bulgaria	76	82	65	92

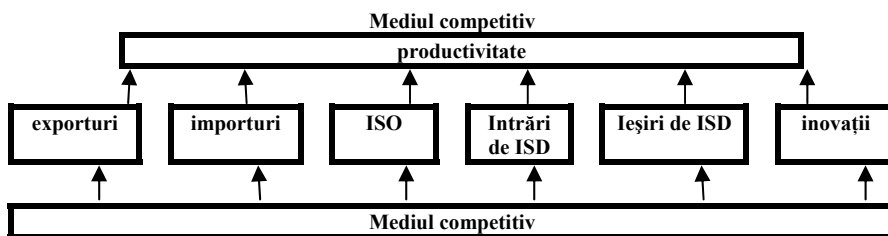
Sursa: Raportul Competitivității Globale 2008-2009

În analiza Raportului Competitivității Globale 2008 - 2009 și-au găsit loc 131 de state (comparativ cu 2006 - 125 de state). Conform Indicatorului Competitivității Globale, în acest an competitivitatea Republicii Moldova se cotează pe poziția 95 (din 131 de state), în comparație cu 2006, când aceasta atingea poziția 86 din 125 de state. Vedem că competitivitatea R.Moldova este la un nivel foarte scăzut, din cauza birocrăției guvernamentale, instabilității politicii etc.

În afara factorilor tradiționali, cei mai frecvent luați în calcul sunt: managementul, tehnologia, infrastructura etc. Varietatea criteriilor utilizate, precum și felul în care au fost selectate acestea ne dă certitudinea că ne aflăm în fața unei analize realiste. Rapoartele introduc și o serie de elemente noi, așa ca: internaționalizarea, resursele umane, finanțele, sănătatea etc.

O țară, pentru ca să dețină o poziție înaltă referitoare la competitivitate, trebuie să încerce să țină pasul tuturor schimbărilor și să corespundă tuturor indicatorilor stabiliți de Institutul de la Lausanne și de Forumul Economic Mondial. Drept exemplu ne poate servi Japonia, care a ocupat ani de zile primul loc în topul mondial, astăzi poziția ei fiind ocupată de către unele țări industrializate precum: Taiwan, Singapore, China și țările Europei Centrale și de Est care au aderat în 2004 la UE. Pentru a se menține competitivă, în opinia autorului, o țară trebuie să respecte cele 10 reguli de aur ale competitivității, propuse de Forumul Economic Internațional.

Alte modalități de măsurare a competitivității sunt propuse de Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, Matricea de la Boston, Oficiul de Statistică al Uniunii Europene (EUROSTAT), Consiliul European de la Lisabona și Gotteberg. Programul de Studiu pentru Dezvoltarea Spațială Europeană (PSDSE), modelul trifactorial, propus de Robert Huggins, Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială etc. În baza sistematizării și analizei modalităților de măsurare a competitivității, am elaborat o abordare proprie a acesteia. În teză se argumentează că competitivitatea poate fi măsurată prin intermediul următorilor indicatori (vezi figura 5).

Figura 5. Indicatorii competitivității

Sursa: elaborat de autor

Investigațiile efectuate privind globalizarea unei țări reflectă participarea ei la relațiile economice internaționale, la extensiunea interconexiunilor dintre economia țării respective și restul lumii. Unii autori ca Horobeț A., Munteanu C., Mazilu A. propun câțiva indicatori de măsurare a gradului de globalizare. Prin globalizare se înțelege amplificarea relațiilor economice, și nu numai dintre țări, prin: ponderea exporturilor în PIB; volumul fluxurilor

de intrare și de ieșire de investiții străine directe și de portofoliu; mărirea fluxurilor de intrare-ieșire de plăți sub formă de redevențe asociate transferului internațional de tehnologie. Evaluarea gradului de integrare în economia mondială constă în estimarea integrării în sistemele de producție și de consum globale, deci a gradului de liberalizare economică, prin intermediul a doi vectori principali: rolul comerțului exterior, fluxurile de investiții străine și rolul societăților transnaționale în economia națională.

În afară de indicatorii respectivi, specialiștii UNCTAD determină un așa-numit grad de globalizare sau transnaționalizare a unei țări prin intermediul indicelui de transnaționalizare (Transnationality Index). Indicii respectiv a fost elaborat și dezvoltat cu scopul de a compara gradul de transnaționalizare a țărilor în care operează CTN. Cu ajutorul lui se încearcă a măsura, de fapt, nivelul transnaționalizării activității economice a țărilor-gazdă în termene reale, luând în considerare atât potențialul productiv creat cu ajutorul stocului de ISD atrase, cât și rezultatele acestor investiții. Acest indice este creat în baza a două variabile ce țin de ISD, atrase de țara-gazdă și altele două ce vizează operațiunile corporațiilor străine în țările respective. El este determinat drept media următoarelor patru rapoarte:

Această legătură poate fi prezentată printr-un model econometric care, fundamentându-se pe metoda regresiei, descrie relația statistică dintre factorii de influență (X) și variabila rezultativă (Y) în felul următor:

Indicatorul gradului de globalizare (Y)

$Y=f(x)+\varepsilon$ – dependența gradului de globalizare în raport cu factorii de influență x_1, x_2, x_3, x_4 .

x – grupul factorilor de influență

$x=(x_1, x_2, x_3, x_4)$

$$x_1 = \frac{ISD}{FBCF}; x_2 = \frac{SISD}{PIB}; x_3 = \frac{VAFS}{PIB}; x_4 = \frac{POfs}{TPO}, \text{ unde:}$$

x_1 - $ISD/FBCF$ - cota volumului ISD atrase în formarea brută de capital fix;

x_2 - $SISD/PIB$ - cota stocului total al ISD atrase în PIB;

x_3 - $VAFS/PIB$ - cota valorii adăugate a filialelor străine în PIB;

x_4 - $Pofs/TPO$ - cota nivelului ocupării, generat de filialele străine în totalul nivelului ocupării ;

K – valoarea lui Y – în cazul în care toți factorii de influență acționează valoarea ce determină gradul de globalizare cu ponderea de 25 % (1/4);

$$(Y) K=(x_1 + x_2 + x_3 + x_4)/4=0,25 x_1 + 0,25 x_2 + 0,25 x_3 + 0,25 x_4.$$

Generalizare. Forma de dependență aici se consideră liniară.

$Y=a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + a_4x_4$; a_1 – ponderea factorului $1x_1(x_1)$;

Suma ponderilor $a_1 + a_2 + a_3 + \dots = 1$ (100 %);

Dacă $a_1 = a_2 = a_3 = a_4 = 1/4 = 0,25$, înseamnă că toți factorii de influență determină în mod egal gradul de globalizare.

În caz general, acest grad Y sau K poate să depindă nu neapărat de 4 factori (adică pot fi 2, 3 sau mai mulți).

Desigur, dependența gradului de globalizare (Y) de factorii de influență ($x_1, x_2, \dots$) ar putea fi neliniară, s-ar cere un studiu matematic special.

Evident, valoarea indicatorului agerpat Y – (gradul de globalizare depinde, în mare măsură, și de valorile coeficienților (ponderilor) $a_1, a_2, a_3, \dots$ ($0 < a_i < 1, i=1, 2, 3, \dots$).

În prezența influențelor pozitive și negative, indicatorul Y ar obține un caracter mai general, de exemplu:

$$Y = \sum_{i=1}^m a_i x_i^+ - \sum_{i=1}^k b_i x_i^- ; a_i > 0, b_i > 0$$

Dacă $Y > 0$ – sistemul se caracterizează ca sistem deschis;

Din contra, pentru valori $Y < 0$ – economia caracterizează țara ca sistem închis.

Pentru a profita de globalizare, fiecare țară trebuie să-și elaboreze o strategie proprie. Strategia R. Moldova trebuie să se axeze pe export, atragerea investițiilor străine; de asemenea, pe îmbunătățirea calității produselor conform standardelor europene, precum și pe integrarea în comunitatea europeană. După cum știm, Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor deja s-a elaborat 2006-2015, în plus a fost elaborat Planul Național de Dezvoltare pe anii 2008-2011, cu cele cinci direcții strategice, dintre care una referitoare la sporirea competitivității economice, însă rămâne doar să deruleze procesul de implementare la un nivel înalt.

Într-o economie globală, creșterea economică și dezvoltarea umană se află într-o relație de dependență mutuală cu competitivitatea internațională a unei țări. La nivel internațional, există o corelație puternică între nivelul de dezvoltare umană a țărilor și capacitatea acestora de a fi competitive în economia internațională. Dezvoltarea umană este caracterizată de un trai decent al populației, fiind exprimată de PIB-ul pe locuitor. La nivel mondial, în anul 2005, produsul intern per capita era de 7,946 USD. Raportat la *Paritatea Puterii de Cumpărare* (PPC), pe grupe de țări, după nivelul dezvoltării umane, diferențele sunt considerabile (tabelul 4).

Tabelul 4

Ponderea PIB în raport cu nivelul dezvoltării umane

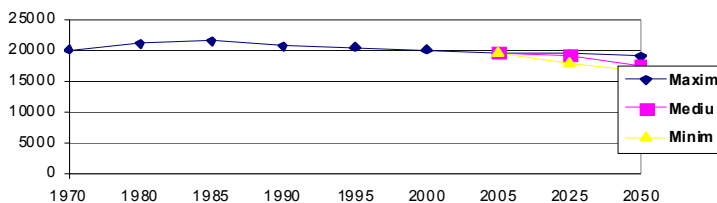
Țări cu dezvoltare umană	Pondere PIB în total mondial (%)	PIB pe locuitor în dolari SUA în PPC	Ponderea populației %
- ridicată	60,2	24973	17,9
- medie	37,4	4141	68,0
- slabă	2,4	1251	14,1

Sursa: Calcule efectuate de autor după datele „Human Development Report”, 2007.

La începutul mileniului al treilea, ca urmare a semnalelor de alarmă difuzate de cercetătorii de pretutindeni, asistăm la importante schimbări de paradigmă. Astfel, creșterea și dezvoltarea permanentă, susținută de teoreticienii și practicienii ultimelor două secole, este înlocuită de un concept nou, de ordin calitativ, și anume *dezvoltarea durabilă sau sustenabilă*, condiționat de utilizarea resurselor naturale în beneficiul generațiilor actuale și al celor viitoare. În societatea contemporană, *populația umană este un factor endogen* al dezvoltării economice, și invers, creșterea economică reprezintă latura internă a schimbărilor în mărimea și structura populației. Ca urmare, apare cerința de a se întocmi proiecții demografice, ca premisă a fundamentării strategiilor și politicilor economico-sociale. Din evaluările ONU, pe baza datelor și a informațiilor oferite de autorități, de exemplu, populația României înregistrează, după 1992, un trend descrescător (figura 6).

Situația atipică a evoluției populației din România este determinată de scăderea accentuată a natalității și de evoluția fenomenului migraționist. În plus, evoluția viitoare a

migrației externe este astăzi imprezibilă, fiind direct dependentă de evoluția economică și socială a României, de politicile de imigrare ale țărilor dezvoltate, de ulterioarele avantaje ale integrării în UE. Pe plan mondial, în orizontul de timp 2004-2050, populația din 40 de țări din 185, care fac obiectul proiecțiilor, va scădea, ceea ce înseamnă un minus de aproximativ 125-128 milioane de persoane. Dacă pentru fiecare țară, luată separat, o asemenea scădere are semnificații social-economice majore, în ansamblu minusul respectiv de populație este ne semnificativ, în comparație cu sporul de peste 3,425 miliarde de persoane, ce provine din țările cu creșteri ridicate ale populației. Nivelul dezvoltării economice, exprimat prin produsul intern brut pe locuitor în USD (la paritatea puterii de cumpărare), este foarte diferit în țările analizate: pornește de la 5.400 USD/locuitor (Ucraina) până la valoarea de 32.700 USD/locuitor (Elveția). Din analiză rezultă că nu se poate stabili o relație de dependență între dinamica populației și nivelul de dezvoltare economică sau creșterea competitivității sau între gradul de densitate a populației țărilor în cauză și tendința de scădere a populației. În efortul de căutare a cauzelor reducerii numărului populației unor țări, specialiștii se raportează la structura pe vârste a populației acestora. Dintre țările analizate, 11 (România, Bosnia-Herțegovina, Croația, Cehia, Finlanda, Ungaria, Polonia, Rusia, Slovacia, Ucraina și Elveția) au avut, în anul 2004, o pondere mai mare a populației sub 15 ani decât ponderea persoanelor de 65 de ani și peste.

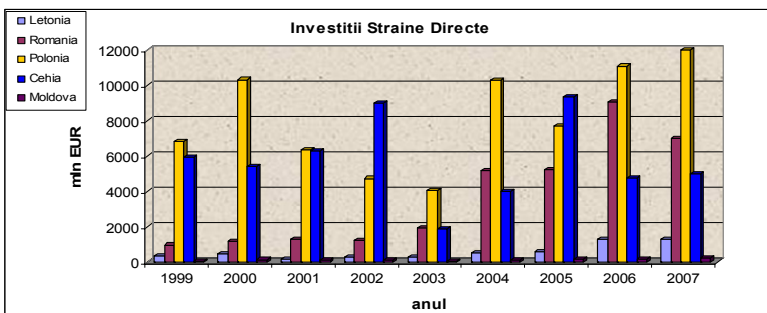

Figura 6. Evoluția populației României (1970-2050)

Sursa: Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: <http://esa.un.org/>

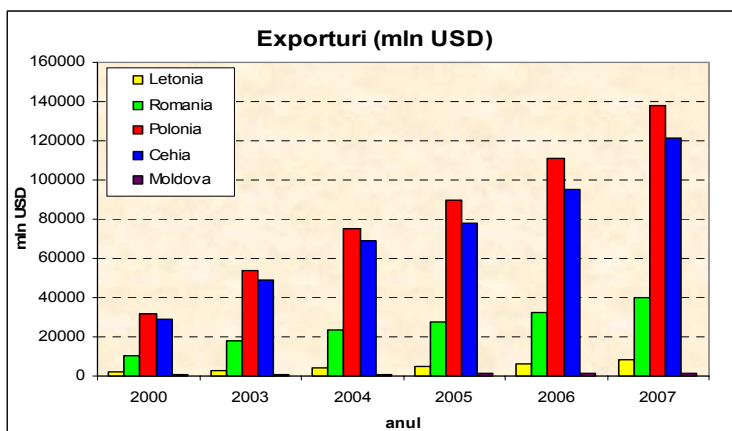
Generalizând, putem spune că unii din factorii cei mai principali ce au contribuit la redresarea economiei și sporirea competitivității țărilor Europei Centrale și de Est sunt investițiile străine directe. Analizând fluxurile de ISD în Republica Cehă, Polonia și România (vezi figura 7), constatăm că acestea au înregistrat 36-38 % din totalul ISD al Uniunii Europene. Fluxul de ISD, în anul 2007, a înregistrat în unele țări un ritm mai scăzut decât în anii anteriori. Scăderea aceasta a fost compensată cu creșterea în altele. ISD au revenit la un nivel care este în continuare mai mare. La sfârșitul anului 2007 țările Europei Centrale și de Est referitor la ISD au înregistrat următoarele: Letonia - 1589 mil. Euro, România - 7141 mil. Euro, Polonia - 12834 mil. Euro, Cehia - 6674 mil. Euro, Moldova – 335 mil. Euro.

Analizând figura 8, observăm o ascendență a exporturilor începând cu anul 2000, înregistrând salturi suficient de înalte în Polonia, Cehia, România. Din țările analizate, observăm că Letonia înregistrează o pondere a exporturilor mai puțin însemnată ca celelate țări, dar cea mai mică pondere o înregistrează Republica Moldova.

Figura 7. Evoluția ISD în Europa Centrală și de Est în perioada 1999-2007

Sursa: Database on Foreign Direct Investment in Central, East, and Southeast Europe 2008, p.6-8

Figura 8. Evoluția exporturilor țărilor Europei Centrale și de Est în anii 1990-2007

Sursa: elaborat de autor în baza: Manuel de statistique de la CNUCED, 2008. Nations Unies., p.48-49

Țările vizate și-au sporit competitivitatea datorită atragerii investițiilor străine și liberalizării comerțului. Transformările sistemului de producție în țările Europei Centrale și de Est aveau ca scop principal catching-upul economiei față de țările dezvoltate. Era necesară o dezvoltare și modernizare a aparatului de producție, care să faciliteze fabricarea produselor cu o valoare adăugată mare, contribuind la dezvoltarea extensivă a comerțului, acestea obținându-se prin intermediul ISD. Prin urmare, putem urma calea parcursă de aceste țări.

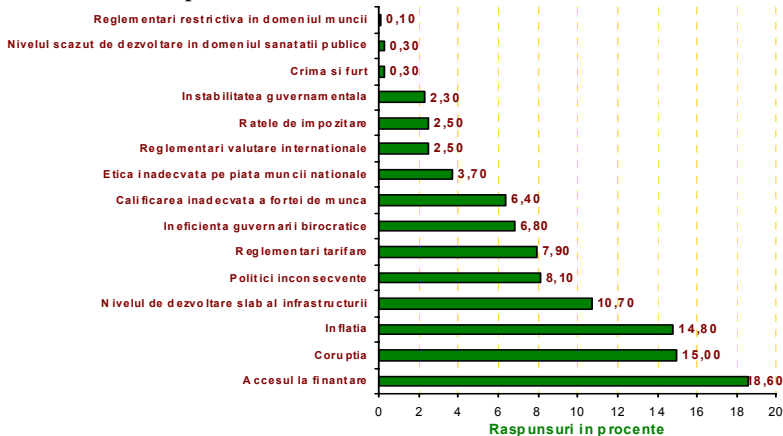
Capitolul III “Competitivitatea Republicii Moldova și gradul ei de integrare în economia mondială prin prisma investițiilor și a comerțului”: Sporirea competitivității economiei naționale este una din cele cinci priorități strategice ale R. Moldova, stipulate în proiectul conceptului Planului Național de Dezvoltare pentru anii 2008-2011. Vorbind de această

prioritate, putem menționa faptul că Moldova trebuie să depună eforturi semnificative pentru sporirea competitivității și a imaginii de țară, deoarece, conform Indicatorului Competitivității Globale 2008-2009, se plasează pe poziția 95 din 131 de state, ceea ce corespunde nivelului unor țări africane, astfel de situație se datorează unor impedimente (figura 9).

Competitivitatea unei țări este corelată cu un șir de indicatori vizați de noi în cap.II. În această bază, în cap.III am efectuat o încercare de estimare a impactului globalizării asupra competitivității naționale prin utilizarea modelului econometric, bazat pe metoda regresiei, pentru identificarea relațiilor funcționale între anumiți indicatori macroeconomici; s-a efectuat un studiu al dinamicii lor în baza datelor statisticii oficiale și s-a determinat, sub aspectul unor modele adecvate, formele și gradele de dependență a unora față de altele, și anume:

1. **Volumul exportului față de volumul stocului de ISD;**
2. **PIB-ul față de volumul exportului;**
3. **PIB-ul în raport cu stocul de ISD.**

Figura 9. Impedimente în sporirea competitivității R.Moldova

Sursa: Sondajul opiniilor executive, Raportul Competitivității Globale 2008-2009

E important de remarcat că în toate aceste variante se constată un grad înalt de dependență, dovadă fiind valoarea majoră a coeficientului de corelație, care în toate cazurile s-a pronunțat în diapazonul 0,83-0,98 – legătură în termeni matematici puternic funcțională. Pe de altă parte, validitatea modelelor obținute este argumentată prin respectarea inegalității necesare dintre valoarea tabelară a Funcției Fisher și cea calculată în baza datelor inițiale (valoarea tabelară nu trebuie să depășească valoarea calculată). Un al treilea moment este acceptarea modelului în baza repartiției „Student”.

I. Dependența Export – stoc ISD

Au fost luate drept variante posibile de modele de dependență următoarele funcții:

a) $y=a+Bx+Cx^2$

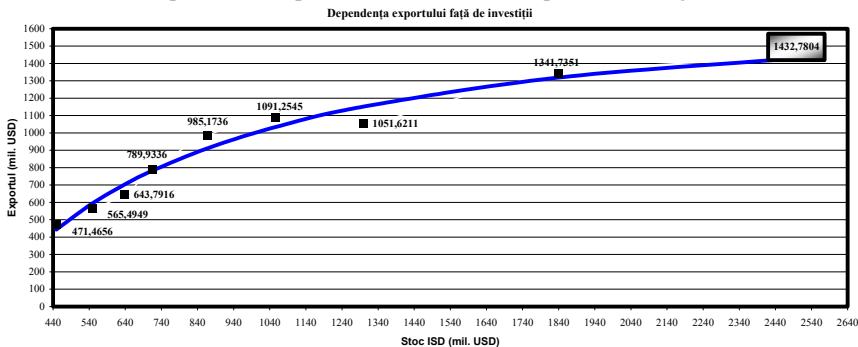
b) $y=a+Bx+Cx^2+Dx^3$

c) $Y = a + b \ln X + c (\ln X)^2 + d (\ln X)^3$

Analizând dependența exportului față de stocul ISD, se constată o formă adecvată a acesteia, aceasta fiind următoarea:

$Y = a + b \ln X + c (\ln X)^2 + d (\ln X)^3$, unde Y este Exportul, X – stocul ISD cu coeficienții de regresie corespunzători: $a = -276,1089$; $b = -1559,468$; $c = 443,3805$; $d = -27,63057$

Coeficientul de corelație este destul de mare $R = 0,97$, deci legătura este foarte strânsă (dintre Y și X), valoarea tabelară a funcției Fisher fiind de **9,117**, pe când cea calculată – de **32,917**, modelul respectiv fiind adecvat realității. Graficul dependenței dintre valoarea exportului în raport cu valoarea ISD este prezentat în figura 10:

Figura 10. Dependența Exportului de stocul Investițiilor Străine Directe în R. Moldova

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, 2008

Analizând această figură, observăm o dependență foarte mare între stocul de ISD și creșterea exporturilor. Exportul unei țări, industriei este în dependență de stocul ISD prin volumul valoric, ponderea filialelor și companiilor străine în exportul unei ramuri de activitate economică sau în exportul total al țării-gazdă.

II. Dependența PIB – export

Dacă ne referim la dependența PIB-ului față de export, se constată adecvată dependența de forma:

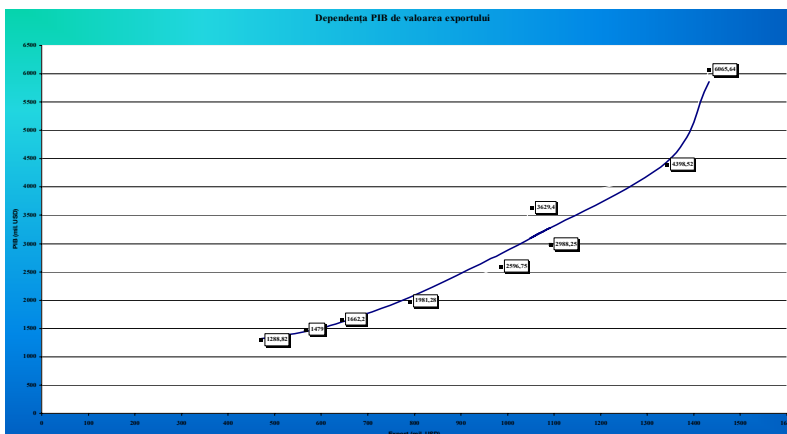
$$Y = a + bX + cX^2 + dX^3$$

Valorile coeficienților sunt următoarele:

$$a = 2425639; b = -6,084402; c = 0,009189; d = -2,65 \times 10^{-6}$$

Coeficientul de corelație $R = 0,9514$, valoarea tabelară a funcției Fisher - de 19,371, cea calculată este egală cu 73,237. În formă grafică, dependența funcțională dintre valoarea exportului și Produsul Intern Brut poate fi reprezentat astfel (figura 11).

Un rol aparte în asigurarea creșterii PIB-ului îi revine industriei, și anume producției industriale orientate spre export. Însă, momentele dificile, cum ar fi suspendarea exporturilor de producție vinicolă în Rusia, începând cu luna martie 2006, au afectat industria prelucrătoare, care deținea 73,4% în sectorul industrial. Ca urmare, valoarea adăugată brută a acesteia s-a micșorat cu 14,9% comparativ cu trimestrul I al anului 2006, iar aportul acesteia la creșterea PIB-ului a fost negativ (-2,1%). Observăm că, începând cu anul 2007 și perioada anului 2008, exporturile au crescut, ceea ce a contribuit la creșterea PIB-ului în această perioadă.

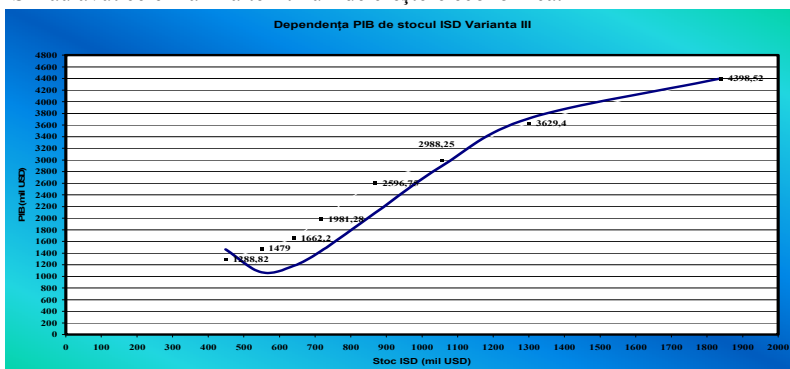

Figura 11. Dependenta funcțională dintre valoarea exportului și Produsul Intern Brut în R. Moldova

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al R. Moldova, Chișinău 2008

III. PIB - Stoc ISD

În mod grafic dependența dintre PIB și stocul ISD poate fi reprezentată astfel, (figura 12). Ca rezultat al analizei evoluției corelației: investiții străine directe-creștere economică, cercetătorul Constantin Doltu constată că marea majoritate a specialiștilor consideră că ISD au un impact favorabil asupra creșterii economice în țările receptoare. Aceasta a demonstrat că există o relație directă între fluxurile de ISD (ca procent din PIB) și creșterea PIB-ului per capita nu doar pentru țările dezvoltate, ci și pentru cele mai multe din țările în curs de dezvoltare. Astfel, țările care au atras un volum important de ISD au avut cele mai înalte ritmuri de creștere economică.

Figura 12. Dependenta funcțională dintre PIB și valoarea stocului ISD (anii 2000 – 2008) în R. Moldova

Sursa: elaborată de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al R. Moldova, Chișinău 2008

Una din formele adecvate ale dependenței este forma logaritmică:

$Y = a + b \ln X + c (\ln X)^2 + d (\ln X)^3$ cu coeficienții corespunzători:

$a = 1295292$; $b = -568519,6$; $c = 82726,1$; $d = -3983$

Coeficientul de corelație calculat este $R = 0,8323$. Valoarea tabelară a Funcției Fisher este de 6,617, cea calculată - de 16,412.

În concluzie, pentru cele 3 cazuri, constatăm un grad înalt de dependență, care se confirmă prin valoarea mare a coeficientului de corelație și acceptarea modelelor ca fiind adecvate în baza criteriului Fisher, în toate cazurile valoarea tabelară a Funcției Fisher fiind mai mică decât valoarea calculată.

III. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Conform investigațiilor efectuate referitor la impactul globalizării asupra competitivității țărilor Europei Centrale și de Est, pot fi formulate următoarele **concluzii** și **recomandări**:

Concluzii

1. Competitivitatea devine, actualmente, importantă pentru toate țările deopotrivă. Conform ratingului, alcătuit de Forumul Economic Mondial, Moldova, se plasează la nivelul unor țări africane, ca rezultat al unor impedimente: acces limitat la finanțe, inflație sporită, tehnologii uzate și lipsa de cooperare a agenților economici cu statul etc. Sporirea competitivității economiei naționale este una din cele cinci priorități strategice ale Republicii Moldova, stipulate în proiectul conceptului Planului Național de Dezvoltare. Vorbind de această prioritate, putem menționa faptul că R.Moldova trebuie să depună eforturi semnificative pentru sporirea competitivității și imaginii de țară.

2. În opinia noastră, competitivitatea este capacitatea unei țări de a crea un mediu favorabil pentru dezvoltarea întreprinderilor autohtone; utilizând strategiile de costuri reduse, de diferențiere, de substituție, ce conduc la creșterea productivității muncii; creând posibilități de penetrare pe piețele externe și formând prin intermediul lor valoare adăugată; punând la dispoziția cetățenilor locuri de muncă cu remunerare înaltă, ce sporește puterea de cumpărare; contribuind la creșterea economică și la stabilirea unui mediu social echilibrat.

3. Tranziția competitivă implică promovarea întreprinderilor mici și mijlocii, sporirea eficienței corporative la nivel de companie și modernizarea infrastructurii fizice. Pe termen scurt, rezultatul principal al acestor îmbunătățiri va fi consolidarea capacităților de absorbție tehnologică și inovațională. Pe termen lung, aceasta va conduce la consolidarea propriilor capacități de dezvoltare tehnologică și inovațională, ceea ce se poate efectua prin intermediul clusterelor.

4. Politica de cluster permite de a lua în considerație aspectele locale de dezvoltare și a efectua programe efective adresate rapidității dezvoltării și ridicării competitivității companiilor. Un rol important în dezvoltarea clusterelor îl ocupă politica statului de sporire a cunoștințelor, competențelor și de dezvoltare a culturii antreprenoriale, în special, în rândurile întreprinderilor mici și mijlocii. Adicional, la activitatea de catalizare a relațiilor inter-firmă și legăturilor universitate-industrie, procesele de cluster pot determina întreprinderile mici și mijlocii să-și dezvolte competențele lor interne. În același timp, sunt necesare programe guvernamentale specifice pentru susținerea acestor eforturi.

5. În urma cercetărilor efectuate în R.Moldova s-a identificat prezența clusterului industrial, și anume: în industria vinicolă, textilă, industria TIC. Aceste sectoare contri-

buie esențial la formarea PIB-ului și la exporturile țării, ceea ce se va menține și în timpul apropiat. Deja se observă că o parte semnificativă a PIB-ului rezultă din sectorul serviciilor. În ceea ce privește celelalte țări ale Europei Centrale și de Est în condițiile globalizării, specializarea lor este mult mai avansată și se concentrează asupra articolelor cu un grad înalt de prelucrare, asupra mașinilor și transportului, anume în produsele ce încorporează un grad înalt de valoare adăugată, ceea ce este propice pentru promovarea comerțului dintre R.Moldova și UE.

6. Experiența țărilor Europei Centrale și de Est ne demonstrează că este posibil să devii competitiv prin astfel de eforturi, precum crearea unui mediu concurențial favorabil, a unui mediu legislativ și viabil; dezvoltarea agresivității (prin efectuarea unor investiții mari în exterior și a exporturilor masive) la nivelul pieței globale și, în același timp, asigurarea atractivității interne pentru investițiile străine directe; concentrarea atenției asupra calității, rapidității și transparenței politicilor guvernamentale și administrative; menținerea unei corelații economice între nivelul salariilor, productivitatea muncii și impozitare; efectuarea investițiilor în cercetare-dezvoltare-inovare; instruirea continuă a forței de muncă și realizarea unui echilibru între economia de proximitate și cea bazată pe globalizare, pentru a asigura crearea unui nivel înalt de prosperare ce ar duce la creșterea competitivității.

7. Factorii principali ce au contribuit la redresarea economiei și sporirea competitivității țărilor Europei Centrale și de Est sunt investițiile străine directe. Analizând fluxurile de ISD în Republica Cehă, Polonia și România, constatăm că acestea au înregistrat 36-38 % din totalul ISD ale Uniunii Europene. Fluxul de ISD, în anul 2007, a înregistrat în unele țări un ritm mai scăzut decât în anii anteriori. ISD au revenit la un nivel care este în continuare mai mare decât la începutul mileniului. Superioritatea în atragerea ISD o deține Polonia, având unele descreșteri în perioada 2002-2003, fiind urmată de Cehia. România începând cu anul 2003, înregistrează creșteri a ISD, cu excepția anului 2007, în care volumul este în descreștere.

8. Republica Moldova, în procesul de tranziție, a parcurs mai multe etape, atingând o anumită stabilitate macroeconomică relativă, reprezentând unul din cele mai semnificative succese în drumul său spre o economie de piață. La moment, economia R.Moldova este caracterizată de o productivitate nu prea înaltă a muncii, orientată către sectoarele cu o valoare adăugată redusă și un ritm scăzut de creare a locurilor de muncă, fiind puțin atractivă din punctul de vedere al resurselor naturale și mărimii pieței interne. Țara noastră poate să atragă investiții străine, reformând cadrul regulatoriu, urmând să contribuie semnificativ la sporirea investițiilor locale și străine. Investițiile străine directe constituie componenta cea mai dinamică a fluxurilor economice internaționale. Aceasta modifică nivelul de esență al integrării economice internaționale, influențează raporturile de competitivitate între firme și economiile naționale.

9. După adoptarea Legii nr. 81-XV din 18 martie 2004 cu privire la activitatea investitorilor străini în Republica Moldova, Strategiei de atragere a investițiilor străine și de promovare a exporturilor în 2006-2015, modificărilor în Codul Fiscal al R.Moldova, se observă ameliorarea mediului investițional, oferindu-se garanții atât investitorilor autohtoni, cât și celor străini, precum și facilități fiscale. Ca rezultat, este evidentă tendința de creștere a volumului ISD, dacă în anul 2000 valoarea ISD în Moldova atingea doar 449 mil. USD, apoi în anul 2008 această cifră a atins 2518 mil. USD.

10. Procesul de competitivitate ne arată interdependența dintre relațiile economice interne și externe. Aceasta se limitează adesea la comparația performanțelor globale și

sectoriale ale națiunilor pe baza comerțului exterior. Comerțul exterior este unul din cei mai importanți indicatori ai competitivității internaționale a unei țări. Acesta reflectă care sunt domeniile în care produsele unei economii sunt competitive. Legătura directă dintre sporirea exporturilor și creșterea economică este concludentă. Analizând evoluția comerțului, în pofida problemelor existente în anii precedenți, anul 2008 se bucură de reușite de genul reorientării producției R.Moldova spre piața UE aproximativ cu 51%, ceea ce ne vorbește despre o ameliorare calitativă, diversificare, creștere a competitivității.

11. În urma acordării preferințelor autonome, la 1 martie 2008, de UE, obținându-se acces liber la 12 000 de produse autohtone fără restricții cantitative și taxe vamale, (cu excepția exporturilor de vinuri, zahăr și unor produse agricole la care se aplică contingente tarifare), extinderea comercială pe piața europeană a ajuns la 51%. În pofida creșterii exporturilor pe piața UE, datorită regimurilor preferențiale acordate, diversificării produselor exportate, totuși, așteptările lasă de dorit, deoarece R.Moldova nu dispune de o gamă largă de produse care ar corespunde standardelor internaționale.

12. Estimând impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric, bazat pe metoda regresiei, observăm o legătura directă (aproape funcțională) a factorului considerat dependent de un alt factor, considerat independent. De exemplu, în cazul dependenței exporturilor de stocul ISD, volumul exportului se consideră dependent, iar stocul ISD - drept factor independent. Utilizând aspectele concrete ale dependențelor obținute, evidențiem un tablou dinamic al indicatorilor macroeconomici: PIB, ISD, export. Astfel, am putea folosi modelele respective în obținerea unor prognoze de evoluție a acestor indicatori pe parcursul anului 2009 și puțin mai rezervat s-ar putea face pronosticul pe 2010. Forma grafică a modelelor obținute permit o înțelegere și o reprezentare atât laconică, cât și amplă a situației economice, reprezentate prin acești indicatori.

13. Se identifică o dependență funcțională între competitivitatea R.Moldova și indicatorii macroeconomici analizați; PIB-ul ne arată nivelul de competitivitate al țării, fiind într-o relație funcțională față de stocul total al ISD atrase în PIB, ce reflectă atractivitatea țării, atragerea ISD. Rolul cel mai mare în creșterea competitivității îl are stocul de ISD, fiind urmat de exporturile care sunt dependente de primul indicator. Interdependența *investiții străine directe-competitivitate* în Republica Moldova demonstrează că ISD au o influență pozitivă asupra competitivității doar în cazul în care investițiile sunt orientate spre sectorul real, productiv, cu producția orientată spre export, statul promovând o politică de atragere a ISD ce vizează interesul și prioritățile naționale. Competitivitatea exporturilor se află într-o dependență funcțională de stocul ISD. Această orientare necesită adoptarea unor politici naționale de susținere a ramurilor și industriilor exportatoare prin suportul guvernamental al întreprinderilor exportatoare, utilizând și alte pârghii sub formă de facilități fiscale, subvenții, licențe etc.

Recomandări pentru sporirea competitivității :

- Actualmente, politica economică a statului trebuie orientată spre întreprinderea eforturilor pentru crearea unui mediu investițional favorabil prin acordarea unor facilități permanente și promovarea oportunităților investiționale, asigurarea accesului investitorilor la zonele economice libere, parcurile industriale și inovaționale etc;
- Guvernul, Parlamentul, societatea și mediul de afaceri din R.Moldova trebuie să-și unească forțele în promovarea unei imagini favorabile a țării, consolidarea unei competiții oneste între companii, ceea ce ar duce la consolidarea compe-

- titivității întreprinderilor mici și mijlocii, precum și stimularea creșterii numărului acestora la un nivel înalt de globalizare;
- Strategia Republicii Moldova trebuie să se axeze pe export, pe atragerea investițiilor străine, pe îmbunătățirea calității produselor conform standardelor europene și pe integrarea în comunitatea europeană;
  - Activizarea și creșterea responsabilității structurilor de stat și particulare în atragerea ISD cu scopul sporirii competitivității sectoarelor productive, de servicii și ale infrastructurii;
  - Susținerea de către stat a creării și dezvoltării ÎMM, în special prin sporirea accesului la informație, educație, prestarea serviciilor de consultanță și integrarea componentei întreprinderilor mici și mijlocii în programele de dezvoltare regională și majorarea capacității concurențiale;
  - Stabilirea dialogului permanent dintre stat, asociațiile naționale ale antreprenorilor, producătorilor, întreprinderilor mici și mijlocii și instituțiile de cercetare-dezvoltare;
  - Structurile guvernamentale e necesar să identifice potențialele nișe de avantaj competitiv, inclusiv prin necesitatea elaborării unui ghid al activităților ce contribuie la obținerea valorii adăugate înalte, reorientarea stabilă a producției spre UE și valorificarea deplină a oportunităților oferite de sistemul ATP, negocierea altor acorduri și preferințe cu țările occidentale;
  - Parlamentul și Guvernul, Departamentul Vamal să simplifice și să eficientizeze în continuare procedurile vamale și administrative în scopul reducerii complexității și timpului necesar pentru efectuarea operațiunilor de import și export;
  - Comunitatea științifică și academică, statul trebuie să dezvolte sfera de cercetare și inovare prin stimularea participării instituțiilor din această sferă la activitățile de cercetare-dezvoltare și integrarea în programele europene și internaționale de cercetare;
  - Guvernul e necesar să promoveze cercetările și inovările prin intermediul parcurilor științifico-tehnologice, promovarea clusterului în incubatoarele de inovare și, ulterior, implementarea rezultatelor cercetării științifice și tehnologice naționale și străine în activitatea economică;
  - Ministerul Economiei al R.Moldova să contribuie la dezvoltarea tuturor tipurilor de clustere: regionale, industriale, verticale etc., conlucrând cu mediul academic;
  - Guvernul, AGEPI, structurile academice și universitare trebuie să elaboreze și să sporească dezvoltarea potențialului științific inovativ și managerial uman, prin crearea mecanismelor juridice și economice de sporire a motivării cercetătorilor și inovatorilor pentru ridicarea competitivității produselor/serviciilor autohtone;
  - Guvernul și Ministerul Economiei ar trebui să elaboreze un mecanism pentru calificarea și perfecționarea continuă a forței de muncă în conformitate cu cerințele progresului tehnico-științific;
  - Agenția Națională pentru Protecția Concurenței ar trebui să protejeze rolul factorului concurențial prin intermediul creării mediului favorabil concurențial prin:
    - a) ajustarea legislației naționale la legislația europeană;
    - b) promovarea culturii concurențiale în întreaga societate, inclusiv a agenților economici și structurilor statale.

Prosperitatea națiunilor (țărilor) presupune competitivitate pe piețele internaționale, iar problematica competitivității economice, a dobândirii și menținerii avantajelor competitive devine una prioritară și foarte actuală pentru R. Moldova. Deci, utilizând recomandările propuse mai sus, considerăm că se va contribui la creșterea competitivității țării.

IV. PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

Conținutul de bază a acestei lucrări este expus în 9 lucrări științifice, 4,0 coli de autor:

1. **Dodu-Gugea L. Indicatorii competitivității țărilor. Revista economică, nr.5 (18), Sibiu – Chișinău 2004, p.103–108**
2. **Dodu-Gugea L. Locul și rolul concurenței în cadrul economiei de piață, Economica. 2005, nr. 3, Chișinău, ASEM, p.48–50**
3. **Dodu-Gugea L. Modalități de creștere economică și securizarea teritoriului în contextul globalizării. Studiu de caz România. Economica, 2008, nr. 4, Chișinău, ASEM, p.90-98**
4. Dodu-Gugea L. „*Globalization and its impact on small countries. The case of Republic Moldova*”. Séminaire international: Politiques et stratégies économiques et financières dans le contexte de la globalization. Vol.II. București: Ed. Economică. 2002, p. 295-300
5. Dodu-Gugea L. „*Impactul globalizării asupra competitivității țărilor în dezvoltare*”. Masa rotundă: Republica Moldova în cadrul procesului contemporan de globalizare. Chișinău: ASEM, 2003, p.56-58
6. Dodu-Gugea L. „*Rolul exportului în asigurarea competitivității națiunii*”. Simpozionul internațional: Integrare europeană și competitivitate economică. Vol I, 23-24 septembrie 2004. Chișinău: ASEM, 2004, p.315-317
7. Dodu-Gugea L. „*Rolul cercetării și inovării în competitivitate*”. Simpozionul internațional al tinerilor cercetători, 14-15 aprilie 2006. Vol. I. Ed. IV. Chișinău: ASEM, 2006, p.200- 202
8. Dodu-Gugea L. „*Rolul investițiilor asupra competitivității naționale*”. Prima conferință științifică internațională: Creșterea economică în condițiile internaționalizării. 21 iunie 2006, Chișinău, IEFS, 2006, p.153-155
9. Dodu-Gugea L. „*Clusterul - formă efektivă a sporirii competitivității*”, Conferința Științifică Internațională. Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii: probleme și soluții pentru România și Republica Moldova. Vol. I, 26-27 septembrie, Chișinău: ASEM, 2008, p.133-137

ADNOTAREA

tezei de doctor în științe economice cu tema
**„Impactul globalizării asupra creșterii competitivității țărilor
Europei Centrale și de Est”**

Cercetarea contribuie la extinderea dimensiunii studiilor consacrate procesului de globalizare, subliniind influența caracterului accelerat de manifestare a globalizării asupra competitivității. Într-o economie globală, creșterea economică și dezvoltarea umană se află într-o relație de dependență mutuală cu competitivitatea internațională a unei țări. La nivel internațional, există o corelație puternică între nivelul de dezvoltare umană a țărilor și capacitatea acestora de a fi competitive în economia internațională.

În condițiile de globalizare, datorită accelerării ritmurilor de dezvoltare a schimburilor comerciale dintre țări, comerțul exterior a devenit unul din factorii de bază ai creșterii economice. Pentru Republica Moldova, datorită faptului că este o țară mică, cu o piață internă redusă și care depinde, în activitatea sa economică în mod esențial, în de importuri, comerțul exterior devine un factor important de creștere economică.

Investițiile străine directe constituie componenta cea mai dinamică a fluxurilor economice internaționale. Acestea modifică nivelul de esență al integrării economice internaționale, influențează raporturile de competitivitate între firme și economii naționale. Între competitivitatea națională și investiții, la general, sau investiții străine directe, în particular, există o legătură directă. Astfel, statele competitive devin mai atractive prin investițiile străine directe, dar și nivelul competitivității unei țări se reflectă prin măsura în care aceasta le atrage, existând o corelație pozitivă între stocul de ISD pe cap de locuitor și competitivitatea economiei naționale.

În teză este argumentată necesitatea preluării experienței țărilor competitive din Europa Centrală și de Est, și anume prin exemplul lor de a crea un mediu favorabil pentru atragerea investițiilor străine directe, liberalizarea comerțului și crearea unui mediu concurențial sănătos. De asemenea, este estimat impactul globalizării asupra competitivității prin utilizarea modelului econometric, bazat pe metoda regresiei, identificându-se relațiile funcționale între competitivitate și unii indicatori macroeconomici în R.Moldova. În acest context, sunt formulate propuneri și recomandări care ar contribui la creșterea competitivității țării.

АННОТАЦИЯ

докторская диссертация по экономике на тему "Влияние глобализации на рост конкурентоспособности стран Центральной и Восточной Европы"

Данное исследование качественно влияет на масштаб исследований посвященных процессу глобализации, подчеркивая растущее влияние глобализации на конкурентоспособность. В условиях глобальной экономики, экономический рост и человеческое развитие находятся в отношениях взаимной зависимости с международной конкурентоспособности страны. На международном уровне существует сильная корреляция между уровнем человеческого развития стран и их способность быть конкурентоспособными в мировой экономике.

В условиях глобализации, в результате ускорения темпов развития торговли между странами, внешняя торговля стала одним из основных факторов экономического роста. Для Республики Молдова, которая является маленькой страной со слабым внутренним рынком, зависящим в основном от импорта, внешняя торговля становится важным фактором экономического роста.

Объем прямых иностранных инвестиций является наиболее динамичным компонентом международных экономических потоков. Они изменяют сущность международной экономической интеграции, влияют на конкурентоспособность между компаниями и национальными экономиками. Между национальной конкурентоспособностью и инвестициями, в целом, и прямыми иностранными инвестициями, в частности, существует прямая связь. Таким образом, конкурентоспособные страны становятся более привлекательными для иностранных инвесторов, а уровень конкурентоспособности страны отражается в привлекаемых иностранных инвестициях, тем самым возникает положительная корреляция между привлечёнными иностранными инвестициями на душу населения и развитием национальной экономики.

В докторской диссертации находит своё подтверждение необходимость заимствования опыта конкурентоспособных стран Центральной и Восточной Европы. А именно, на базе примера этих стран, создать благоприятную среду для привлечения прямых иностранных инвестиций, либерализации торговли и создания здоровой конкурентной среды. В том числе оценивается воздействие глобализации на конкурентоспособность за счет использования эконометрической модели на основе регрессионного метода, выявление функциональных связей между конкурентоспособностью и некоторыми макроэкономическими показателями в Республике Молдова. В этом контексте, формулируются предложения и рекомендации, которые могут способствовать повышению конкурентоспособности страны.

ANNOTATION

to the thesis for a doctor's degree on economy on the theme

"The influence of globalization on the growth of the Central and Eastern European countries competitiveness"

The research "The influence of globalization on the growth of the Central and Eastern European countries competitiveness" will qualitatively affect on large scale the researches dedicated to the globalization process, underlining the growing influence of globalization on competitiveness. In the conditions of global economy, economic growth and human development are in relations of interdependence from the international competitiveness of the country. At the international level, there is a strong correlation between the level of human development of the countries and their ability to be competitive in international economy.

In the conditions of globalization, as a result of trade development acceleration between the countries, foreign trade has become one of the major factors of economic growth. For the Republic of Moldova, which is a small country with weak home market and which depends basically on import, foreign trade becomes the important factor of economic growth.

The volume of direct foreign investments is the most dynamical component of the international economic streams. They change the essence of the international economic integration, the influence of competitiveness between the companies and national economies. Between the national competitiveness and investments as a whole, and straight lines the direct communication exists foreign investments, in particular. Thus, the competitive countries become more attractive to foreign investments, and level of competitiveness of the country is reflected in involved foreign investments, thereby there is a positive correlation between the involved foreign investments per capita and national economy.

In the thesis the author has proved the need to take over the experience of competitive countries from Central and Eastern Europe and namely through their example to create a favorable environment for the attraction of direct foreign investments, trade liberalization, and the creation of a healthy competitive environment. In addition, herein is estimated the globalization influence on competitiveness at the expense of using an econometric model based on the regression method, the identification of functional links between competitiveness and some macroeconomic indicators in the Republic of Moldova. In this context, proposals and recommendations that will enhance the competitiveness of the country are formulated.

DODU-GUGEA Larisa

**IMPACTUL GLOBALIZĂRII ASUPRA
CREȘTERII COMPETITIVITĂȚII ȚĂRILOR EUROPEI
CENTRALE ȘI DE EST**

Specialitatea 08.00.14 - Economie mondială;
relații economice internaționale

AUTOREFERAT
al tezei de doctor în economie

Semnat pentru tipar 22.05.09

Coli de autor 1.0. Coli de tipar 1,5.

Tirajul 50 ex.

Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM

Tel. 402-986, 402-886